

Taberânî'nin *Ehâdis*'inden (nüshaları için bk. a.g.e., I, 197) seçtiği hadisleri aynı adla ayrı cüzler halinde derlemiş, İbnü'l-Cezerî'nin *el-Aşl*'i ve Şevkânî'nin *Tuhtetü'z-zâkirin*'ine kaynak oluşturduğu söylenen *el-Ed'îye* adlı bir dua mecmuası kaleme almıştır (*DİA*, IX, 538). Kaynaklarda adı geçen diğer eserleri de şunlardır: *el-Müsned*, *el-Ebvâb*, *eş-Şüyûh*, *el-Câmi'u'l-muhtaşar fi't-tib*, *el-Müstahrec 'alâ Müslim*, *el-Emsâl*, *Evlâdü'l-muħaddisîn*, *el-İlm*, *el-Teşehhüd* ve *tu-rukuh* ve *elfâzuh*, *Menâkıbü 'Alî*.

BİBLİYOGRAFYA :

Ebû Nuaym el-İsfahânî, *Zikru aḥbâri İṣbahân* (nşr. S. Dederling), Leiden 1931, I, 168; İbn Şehrâşûb, *Me'âlimü'l-ulemâ*, Beyrut, ts. (Dâ-rü'l-advâ), s. 138; İbnü'l-Cevzî, *el-Muntazam*, VII, 294; Zehebi, *Tezkiretü'l-ḥuffâz*, III, 886, 887, 974, 1050-1051; a.mlf., *A'lâmü'n-nübelâ*, XIV, 143, 463; XV, 553, 554; XVI, 13, 14, 15, 277, 278; XVII, 308-311; XIX, 207; Safedî, *el-Vâfi*, VIII, 201; İbn Kesîr, *el-Bidâye*, XII, 8; İbn Hâcer, *Lisânü'l-Mizân*, I, 117, 266; Süyûtî, *Ṭabakâtü'l-ḥuffâz* (Lecne), III, 412; a.mlf., *el-İtkân* (Ebü'l-Fazl), IV, 213; Dâvûdî, *Ṭabakâtü'l-müfessirîn*, I, 94-95; *Keşfü'z-zunûn*, I, 282, 439; İbnü'l-İmâd, *Şezerât*, III, 190; *Hediyyetü'l-ʿarîfîn*, I, 71-72; Kehhâle, *Mu'cemü'l-mü'ellifîn*, II, 190; Bilmen, *Tefsir Tarihi*, I, 405; Sezgin, *GAS*, I, 196, 223, 225; Kettânî, *er-Risâletü'l-müsteṭrafe*, s. 26-27; Ziriklî, *el-A'lâm* (Fethullah), I, 261; Kays Âl-i Kays, *el-İrânîyyûn*, I, 211-213; Kemal Sandıkcı, *Sahîh-i Buhârî Üzerine Yapılan Çalışmalar*, Ankara 1991, s. 119; *Kâmûsü'l-a'lâm*, I, 660; Hasan Ensârî, "İbn Merdüye", *DMBİ*, IV, 603-605; Mustafa Çağrıncı, "Dua", *DİA*, IX, 538; C. Edmund Bosworth, "Ebn Mardawayh", *Eİr.*, VIII, 38.

ABDÜLKADİR ŞENEL

İBN MERYEM

(ابن مريم)

Ebû Abdillâh Muhammed b. Muhammed b. Ahmed eş-Şerîf el-Medyûnî et-Tilimsânî (ö. 1014/1605'ten sonra)

Mâlikî fakihî, edip ve tarihçi.

Tilimsân'da doğdu. İlk öğrenimini ilk mektepte hocalık yapan babasının yanın-da tamamladı. Onun ölümünden sonra aynı okulda ders vermeye başladı. Tilimsân'da Haddû b. Hâc el-Münâvî'den Arapça ve kıraat, Sâlih Ali b. Yahyâ el-Câdirî'den fıkıh, matematik, ferâiz okudu. Ayrıca Muhammed el-Vecdîci es-Sagîr, Tilimsân Ulucamii müderrislerinden Muhammed b. Şarkî, yine aynı caminin müderrislerinden fakih Ebû's-Sâdât et-Tilimsânî gibi âlimlerden faydalandı. Tahsilini tamamladıktan sonra ders vermek ve eser

yazmakla meşgul oldu. Eserindeki bazı kayıtlardan 1014'te (1605) hayatta olduğu anlaşılan İbn Meryem Tilimsân'da vefat etti.

Eserleri. İbn Meryem, *el-Bustân fi zikri'l-ulemâ* ve *l-evliyâ* bi-Tilimsân adlı kitabıyla tanınır. Eser Tilimsân ve civarında bulunan Vehrân, Nedrûme (Nedroma), Cebel Tesâle, Trâra beldelerinde, Fas civarındaki Sûs vadisinde ve Atlas bölgesinde yaşayan âlimlerle veliler hakkında değerli biyografik bilgiler ihtiva eder. İbn Meryem *el-Bustân*'ı yazarken Ahmed Bâbâ et-Tinbûktî'nin *Neylü'l-ibtihâc bi-tarîzi'd-Dibâc*, Ebû Zekerîyyâ İbn Haldûn'un *Buğyetü'r-rüvvâd fi zikri (aḥbâri)l-mülûk min Benî 'Abdî'l-vâd* ve Muhammed b. Yûsuf es-Senûsî'nin *Menâkıbü'l-erba'a*, Lisânüddin İbnü'l-Hatîb'in *el-İḥâta* ve İbn Haldûn'un *el-İber*'inden de istifade etmiştir. *el-Bustân*, Adrien Delpech tarafından özet halinde Fransızca'ya çevrilmiş (*RAfr.*, sy. XXVII [1883], s. 380-399; sy. XXVIII [1884], s. 133-160, 355-371), eser daha sonra Muhammed b. Ebû Şeneb tarafından *el-Bustân fi zikri'l-evliyâ* ve *l-ulemâ* bi-Tilimsân adıyla neşredilmiştir (Ceza-yir 1326/1908, 1986).

İbn Meryem'in kaynaklarda adı geçen diğer bazı eserleri de şunlardır: *Gün-yetü'l-mürîd li-şerhi mesâ'ili Ebi'l-Velîd*, *Tuhtetü'l-ebrâr* ve *şî'ârü'l-aḥyâr fi'l-vezâ'if* ve *l-ezḳârî'l-müsteḥabbe fi'l-leyl* ve *n-neḥâr*, *Fetḫü'l-celîl fi edvi-yeti'l-'alîl*, *Keşfü'l-lebs* ve *t-ta'ḳîd fi 'âkîdeti ehli't-tevhîd*, *et-Ta'likâtü's-seniyye 'ale'l-ürcûzeti'l-Kurtubiyye*, *Fetḫü'l-'allâm li-şerhi'n-nuṣḫi't-tâm li'l-ḥâş* ve *l-'âm*, *Ta'lik 'alâ risâleti (muhtaşari) Ḥalîl* (bk. Âdil Nüveyhiz, s. 293; Ömer Ferruh, II, 272).

BİBLİYOGRAFYA :

İbn Meryem, *el-Bustân fi zikri'l-evliyâ* ve *l-ulemâ* bi-Tilimsân (nşr. İbn Ebû Şeneb), Ceza-yir 1986, s. 3, 5, 94-95, 145, 260-261, 264, 269, 272, 281, 286-287; Serkîs, *Mu'cem*, I, 236; Hif-nâvî, *Ta'rifü'l-ḥalef bi-ricâli's-selef*, Beyrut 1402/1982, I, 151-152; Brockelmann, *GAL Suppl.*, II, 680; Kehhâle, *Mu'cemü'l-mü'ellifîn*, XI, 189; Ziriklî, *el-A'lâm*, VII, 291; Âdil Nüveyhiz, *Mu'cemü'l-â'lâmî'l-Cezâ'ir*, Beyrut 1400/1980, s. 292-293; C. Zeydân, *Âdâb*, III, 320; Muhammed el-Menûnî, *el-Meşâdirü'l-'Arabîyye li-târîhi'l-Mağrib*, Dârülbeyzâ 1404/1983, I, 142-143; Ömer Ferruh, *Me'âlimü'l-edebî'l-'Arabî fi'l-aşri'l-ḥadîş*, Beyrut 1985, II, 271-276; A. Delpech, "Résumé du Bostane (Le Jardin) au dictionnaire biographique des saints et savants de Tillimsane", *RAfr.*, XXVII (1883), s. 380-399; XXVIII (1884), s. 133-160, 355-371; J. C. Vadet, "İbn Maryam", *Eİ²* (İng.), III, 865; Ebû'l-Hasan Diyânet, "İbn Meryem", *DMBİ*, IV, 608.

İBRAHİM HAREKÂT

İBN MERZÛK el-HAFÎD

(ابن مزوق الحفيد)

Ebû Abdillâh Muhammed b. Ahmed b. Muhammed el-Hafîd el-Acisî et-Tilimsânî (ö. 842/1439)

Mâlikî fakihî ve edip.

14 Rebûülevvel 766 (9 Aralık 1364) tarihinde Tilimsân'da doğdu. İbn Merzûk el-Hatîb'in torunudur. İlk öğrenimini burada tamamladı. Başta babası, amcası ve dedesi olmak üzere Saîd el-Ukbânî, Ebû İshak el-Masmûdî, Ebû'l-Hasan Eşheb el-Gumârî, Ebû Muhammed Abdullah b. Şerîf et-Tilimsânî gibi âlimlerden ders okudu. Daha sonra Fas ve Tunus'a geçerek İbn Arafе, Ebû'l-Abbas el-Kassâr, Ebû Zeyd el-Mekkûdî'nin derslerine katıldı. 790 (1388) yılında İbn Arafе ile birlikte hacca gitti. 819'da (1417) yaptığı ikinci hac yolculuğu esnasında özellikle Kahire'de birçok âlimle görüştü, onlardan ders ve icâzet aldı. Bunlar arasında İbn Haldûn, İbn Hacer el-Askalânî, Firûzâbâdî, Muhibbüddin İbn Hişâm, Sirâcüddin Ömer b. Raslân el-Bulkinî, Hâfız Zeynüddin el-İrâkî, Sirâcüddin İbnü'l-Mülakkın, Nûreddin el-Heysemî, Ebû Tâhir İbnü'l-Küveyk, Bedreddin İbnü'd-Demâmînî, Ebû Abdullah el-Haffâr, Ebû Muhammed İbn Cüzey el-Kelbî, Ebû Zû'r'a el-İrâkî, Aynî, İbn Allâk, İbnü'l-Haşşâb gibi o dönemin meşhur âlimleri sayılabilir. Dinî ve akilî ilimler yanında Arap dili ve edebiyatı alanında yetkin bir âlim olarak adını duyuran İbn Merzûk'un talebeleri arasında Ebû Zeyd Abdurrahman es-Seâlibî, Ebû'l-Ferec b. Ebû Yahyâ eş-Şerîf et-Tilimsânî, Yahyâ b. İdrîs el-Mâzûnî, Ebû'l-Hasan el-Kalasâdî, İbn Zekrî et-Tilimsânî, Ebû Abdullah et-Tenesî, Nasr ez-Zevâvî gibi âlimler vardır. Bazı diplomatik görevlerde de bulunan İbn Merzûk 14 Şâban 842'de (30 Ocak 1439) Tilimsân'da vefat etti.

İbn Merzûk el-Hafîd, dedesi İbn Merzûk el-Hatîb gibi ilmî birikimi, zekâsının kıvraklığı, etkili hitabeti, tefsir ve rivayet ilimlerine vukufu, başta Mâlikî mezhebi olmak üzere fıkıh mezheplerini ihatası, güç meseleleri çözmedeki başarısı, bid-'atlara karşı mücadelesi ve güzel ahlâkiyla şöhret bulmuş bir âlim olup "şeyhülis-lâm, allâme, hüccet, hâfız" gibi unvanlarla anılmıştır. Talebelerine Mâlikî fıkıhı yanında diğer üç mezhebe ait çeşitli fıkıh metinlerini de okutması, mezhep taassubundan uzak müctehid bir âlim olduğunu göstermektedir.